

Eina nuo 1988 m. spalio 28 d.

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SĄJUNGOS SAVAITRAŠTIS

* 2012 m. rugsėjo 7 d.

Žemaičių apygardos Šatrijos rinktinės partizanų takais

Lietuvos laisvės armijos sąjungos metinėje ataskaitinėje konferencijoje, vykusioje 2012 metų gegužės 5 dieną Oginskių kultūros kraštotoiros muziejuje Rietave, sudarant organizacijos veiklos planą, nustarta pakelauti Žemaičių apygardos Šatrijos rinktinės partizanų takais.

LLA sąjungos pirmininkės Irenos Montvydaitės-Giedraitienės iniciatyva, talkininkaujant šios organizacijos tarybos narei Genovaitei Vasiliauskaitei-Šniukštienei, kurios šeši broliai žuvo Šatrijos rinktinės partizanų gretose, šis projektas buvo vykdomas rugpjūčio 25 dieną. Kartu keliauti pakvieti LPKTS Šilalės, Telšių, Mažeikių filialų atstovai. Išvykoje dalyvavo keturi Žemaičių apygardos vado Vlado Montvydo-Žemaičio vaikai: Irena, Danutė, Algimantas, Rimantas. Rugpjūčio 25 dienos ryta atvykę iš įvairių Žemaitijos kampelių būriavomės prie telšiškio Romualdo Jonušo namų. Atidžiai apžiūrėjė partizanų ginklų ir nuotraukų parodą, vadovaujami R.Jonušo, lengvųjų automobilių kolona pajudėjome Ryškėnų seniūnijos Dievo krėslu miško link, kuris žygio dalyvius pasitiko tyla. Miško priegose sutikome keletą grybautojų, bet glūdumoje pasi-jutome vieni, kiekvienas keliautojas mintimis nusikėlė į tolimus pokario metus. Kiek drąsos ir pasiryžimo kovoti už pavergtos Tėvynės laisvę turėjo jauni, bebaimai mūsų tautiečiai!

Žygio dalyvius nustebino sutvarkyti miško keliai, atstatti du bunkeriai, pastatyti paminklai. Lankomose vietose, naudojant modernias technologijas, įrengti stendai. Iš didelio formato nuotraukų, atsparių lietui ir šalčiui, žvelgia užsigrūdinę Šatrijos rinktinės vyrai, nebiantys žūties, pasiruošę apginti Tėvynę. Įam-

žinant atmintinas pasipriešinimo istorijos vietoves iniciatoriams padėjo Ryškėnų ir Žarėnų seniūnijų bendruomenės.

Iki 1949 metų Telšių apskrityme Šatrijos rinktinėje vei-

Bielskis, Aloyzas Mažutis-Šarūnas, Antanas Parimskis. Per įnirtingas kautynes keturi sunkiai sužeisti partizanai pateko į okupantų nelaisvę. Prasiveržti pavyko dviejų lais-

Žygio dalyviai buvusios Vasiliauskų sodybos vietoje
Loretos Kalnikaitės nuotrauka

Šatrijos rinktinės partizanų grupė. Iš kairės: viršuje – neatpažintas, Vytautas Vasiliauskas-Vyturys, neatpažintas, Urbonas Alfonsas-Strūna (tapęs išdaviku „Žirniu“); sedi vidury – Liudas Rekašius-Vėtra, Povilas Bagdonas-Atlantas, trys neatpažinti, Ignas Česna-Žentas, Vitoldas, Kazys Andriuška-Linksutis; apatinėje eileje – E. Bagdonaitė, Vladas Montvydas-Žemaitis, Birutė Lukoševičiūtė-Kurapka. 1949 metai

Nuotrauka iš Irenos Giedraitienės šeimos albumo

kė šešios Lietuvos partizanų kuopos. 1949 metų gegužės 21-osios rytas buvo dramatiškiausias Žarėnų kuopos partizanams. Išdavikas informatorius vykdė slaptą užduotį – surasti partizanų stovyklą. Gavęs informaciją MGB viadus kariuomenės pulkas ankstyvą rytą blokavo miško masyvą. Kautynės tėsesi iki vakaro. Jų metu žuvo septyni partizanai: Petras Bartkus-Zuikis, Teodora Bartkutė-Teosė, Irena Belazaitė-Žibuklė, Raimondas Bijeika-Kriukis, Juozas Kreivys-

vės kovotojams – Edmundui ir Steponui Rekašiams.

Žygiui partizanų takais vadovavęs Romualdas Jonušas pasakojo, kad čekistai partizanų kūnus išvežė į Žarėnų miestelį, prie stribyno, ir išniekino. Užkasė nežinomoje vietoje. R. Jonušas su broliu Alfredu, talkininkaujant gyvam išlikusiam partizanui Stasiui Mockui, keletą metų narše miškus, kol rado partizanų užkasimo vietą. 1999 metais partizanai garbingai palaidoti Žarėnų kapinėse

(keliamas i 2 psl.)

Pradėti 1949 metų partizanų vadų suvažiavimo vietas tyrinėjimai

Keturį Lietuvos universitetų studentų ekspedicija, vadovaujama archeologu Gedimino Petrusko ir dr. Vykinto Vaitkevičiaus, pradėjo visapusiškus partizanų vadų suvažiavimo vietas tyrinėjimus. 1949 metų vasario 10 dieną istorinis suvažiavimas prasidėjo Radviliškio rajone, Balandiškio viensėdyje, Stanislovo ir Elžbietos Sajų gyvenamajame name.

Cia buvo įkurtas Lietuvos partizanus suvienijęs Lietuvos Laisvės kovos sąjūdis, jo vadovu išrinktas Jonas Žemaitis-Vytautas. Neilgai trukus aštuoni partizanų vadai persikelė į bunkerį Minaičių kaime, Stanislovo ir Antaninos Miknių sodyboje, kur vasario 16-ąją pasirašė vieną iš trijų svarbiausių 20 amžiaus Lietuvos valstybingumo dokumentų – LLKS tarybos Deklaraciją.

Sajų sodybos tyrinėtojai nuo griuvenų jau išvalė didžiąjį pries du dešimtmečius aplisto gyvenamojo namo dalį – iki šiol nė vienas Lietuvos kaime esantis, istorinę

vertę turintis medinis pastatas nebuvovo tyrinėjamas archeologų. Su didžiausiu atidumu čia fiksuojami pastato konstrukcijų elementai, renkamos interjero detalės, sodybos šeimininkų buities daiktai – viskas, kas gali su teikti nors dalelę informacijos apie šeimą, ištikimai remusią partizanus, ir vietą, kurioje vyko reikšmingiausi 1944–1953 metų pasipriešinimo sovietinei okupacijai įvykiai.

Tuo pačiu metu ekspedicijos dalyviai tyrinėja sunykusio Sajų sodybos ūkinio pastato vietą. Savo metu Stanislovas Sajus, Laisvės kovų dalyviai Albertas Stoškus-Šviesiaplaakis ir Viktoras Šniulis-Vitytis tardomi teigė, kad partizanų bunkeris po Sajų daržine buvo įrengtas 1949 metų spalį, tai yra jau suvažiavimui pasibaigus. Partizanai lankė Sajus, žiemojo ir rengė susitikimus, gydési sužeistieji. Kurį laiką čia buvo rengiamas ir spausdinamas Lietuvos Laisvės kovos sąjūdžio laikraštis „Prie rymančio Rūpintojėlio“.

(keliamas i 2 psl.)

Dėl knygos „Laiko atodangos“ antros dalies

Laikas nenumaldomai lelia. Ateinančiais metais Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga iškilmingai minės savo veiklos 25-ąsias metines.

Prieš 15 metų, minint LPKTS 10 metų sukaktį, buvo išleista knyga „Laiko atodangos“ apie LPKTS 10 metų veiklą, pristatyti skyriai, aktyviausiai nariai, pasidžiaugta nuveiktais darbais. Greitai prabėgo dar 15 metų ir 25-ujų metinių proga pradėta rengti spaudai antroji knygos „Laiko atodangos“ dalis. Deja, iš 55 LPKTS filialų medžiagą knygai pateikė vos pusę. Dėkojame pareigingiemis ir aktyviems filialų pirmininkams ir nariams, atsiliepusiems į LPKTS vadovybės prašymą, apžvelgusiems savo filialo veiklą, suradusiems įdomių nuotraukų, kuriose įamžinti reikšmingiausi filialo vadovų ir narių darbai, renginiai.

Deja, tenka tik apgailestauti, kad kai kurie filialai vis dar delsia pristatyti medžiagą rengiamai knygai, nors tai turėjo padaryti iki gegužės. Vis dar laukiame informacijos apie veiklą iš šių filialų: Dusetų, Domeikavos, Elektrėnų, Garliavos, Grigiškių, Ignalinos, Joniškio, Jurbarko, Kaišiadorių, Kazlų Rūdos, Kėdainių, Kretingos, Lazdijų, Mažeikių, Raseinių, Rietavo, Rokiškio, Skuodo, Šalčininkų, Šilutės, Širvintų, Trakų, Ukmergės, Utenos, Vilkišios, Vilniaus, Zarasų.

Išvardytų filialų pirmininkus prašome aprašyti filialo veiklą per pastaruosius 15 metų ir atsakyti į žemiau anketinėje pateiktus klausimus:

1. Pastatyti paminklai.
2. Kryžiai.
3. Kapinių kryželiai.
4. Koplytstulpiai, koplytėlės.

(keliamas i 2 psl.)

Žemaičių apygardos Šatrijos rinktinės partizanų takais

(atkelta iš 1 psl.)

Stebint tyliai plevenančias atminimo žvakelių liepsnelės, žygio organizatoriai džiaugėsi aktyviais žmonėmis, kurie pareigą nepamiršti perduoda jaunesniems. Miško tylą perskrodė Mažeikių kuopos šaulio Alfonso Degučio „patrankos“ salvė už Lietuvos laisvę žuvusiems. Miškas aidu atkartojo – už laisvę žuvusiems.

Žygio maršruto keliai vedė į Zarénų kapines. Žuvusiuosius pagerbėme malda ir uždegtomis žvakelėmis.

Toliau maršrutas driekėsi į Luokės seniūnijos Biržuvėnų mišką. Šio miško glūdumoje žuvo keturi Šatrijos rinktinės partizanai broliai Vasiliauskai. I partizanų žūties vietą vedė nupjautos žolės takelis. Bunkerio vieta pažymėta paminklu, aptverta metaline tvorele. Tyliai lin-guojantys išlakūs medžiai, atrodo laukia lankytoujų, kad galėtų prabilioti ir pasakoti Lietuviai tautos kančios istoriją. Žygio dalyvė Genovaitė Vasiliauskaitė-Šniukštienė pasakojo apie savo brolius: „Jauneliams broliams neilgai teko partizanauti. Nors jie re-tai būdavo kartu, bet tą ne-lemtą 1949-ųjų rugėjo 29-ąją jie buvo keturi – Blažie-jus, Vytautas, Antanas ir Justinas – visi viename bun-keryje. Vyresnieji broliai Da-nielius ir Boleslovas jau buvo žuvę. Apsuptyems NKVD kariuomenės daliniams prie-šintis buvo neįmanoma, gy-viems pasiduoti – taip pat. Todėl garbingai žuvo. Bunke-ryje nutilus šūviams, krauge-riai į jų listi bijojo. Sustabdė pro šalį važiavusi kaimietį ir liepė listi į bunkerį. Brolių kū-nus sumetė įjovežimą. Kūnai buvo niekinami Luokės stri-byno kieme. Paskui naktį iš-vežė už miestelio ir sumetė į bulvių rūsius. Ten dabar sto-vi paminklas“.

Pagerbę žuvusiuosius mal-dai ir degančiomis žvakelėmis, keliavome į buvusius Vasi-liauskų namus, prie Virvyčios upės. Buvusios sodybos vieta pažymėta paminklu, liudijan-čiu, jog čia laimingai gyveno penkios Pavirvyčio Vasiliauskų kartos. Antroji paminklo pusė byloja, kad Prano, Onos ir Kazimieros šeimoje gimė 23 vaikai, iš kurių šeši padėjo jaunas galveles ant Tévynės Laisvės Aukuro.

Gražioje, žalumos apsup-toje buvusios Vasiliauskų so-dybos vietoje, susiruošėme

bendriems pietums. Daug dis-cutavome, maloniai bendra-vome, aptarėme planuojamus atlikti darbus. Pasistiprinė, tėsėme žygį Luokės link. Au-tomobilių kolona Luokės miestelyje pasuko Varnių gat-ve link buvusių bulvių laiky-mo rusių. Į rūsius buvo me-tami žuvę kovotojai. Čia bu-vo sumesti ir brolių Vasi-liauskų palaikai, kurie vė-liau surasti ir palaiduoti. Čia Genovaitės ir Elenos Vasiliauskaičių pastatytas paminklas, menantis mūsų tautos skaudžią istoriją.

Gérédamiesi Žemaitijos vaivzdais pasukome Skarda-miškės kaimo link, prie pa-minklo kurį pastatė ūkininkas Vytautas Kondrotas. Keturių ąžuolų pavėsyje, didžiulio ak-mens laikomoje granito plokštėje iškaltos devynių Šatrijos rinktinės partizanų pavardės. Tarp jų – Stasys Beniulis – pirmasis Šatrijos rinktinės vadas. Jis buvo artimas būsimo Žemaičių apygardos vado Vlado Montvydo-Žemaičio ben-dražygis. 1944 metais jie or-organavo LLA būrius. Žvel-giant į žvakelių liepsnelės, dėkojome Vytautui Kondrotui už gražiai prižiūrimą pasipriešinimo istorijos jamžinimo vietą.

Vakarėjant, mūsų žygį lydėjo lietaus dulksna. Ap-lankėme Danieliaus Vasi-liausko žuvimo vietą Kiršių kaime, Telšių rajone. Grž-damas iš užduoties 1947 me-tų rugėjo 8 dieną Danielius pakliuvo į NKVD pasalą. Žūties vietoje paminklą pas-tatė jaunystės draugas, ben-dramoklis ir bendražygis Alfredas Dauginis. Pasodino ąžuoliuką, kad jo ošimas ateinančioms kartoms pri-mintų partizanų kovas prie-raudonajį terorą.

LPKTS Šilalės filialo pir-mininkė Teresė Rubšytė-Ūksienė vartė archyvinės by-los lapus ir kiekvieno sustojo-mo metų domėjos kur yra Laukstėnų kaimas. Ieškojimo nerimu užsikrėtė visi žygio dalyviai. Daugybė metų stengiamasi įamžinti visus žuvusius už Lietuvos laisvę, o dar nežinoma kur žuvo Šatrijos rinktinės vadas Ignas Čés-na-Vitoldas, Žentas.

Sutemoms gaubiant miš-kus pasiekėme Šatrijos rinktinės pakraštyje esantį Lauk-stėnų kaimą, kuriame įsikūrės Žemaitijos žvérinčius.

Kruopelę po kruopelės rinkome informaciją. Gera-

noriškų vietinių gyventojų padedami radome sodybą, kurioje tebegyvena vietinių gyventojų palikuonis. Palikės visus ūkio darbus laukstėniškis Varkalis sėdės į savo ma-šiną, visą koloną vedė tik jam žinomas keleliais. Štai ir krū-mais pasidabinusios palaukės Lietuvos ūkininkų sodybie-tė, kurioje 1951 metų rugpjū-cio 29 dieną su trimis benda-žygiais žuvo Šatrijos rinkti-nės vadas Ignas Čésna-Vitoldas, Žentas.

Džiaugėsi LPKTS Šilalės filialo pirmininkė Teresė Rubšytė-Ūksienė, kad pagaliau atrado savo jaunystės die-nų bendražygio žūties vietą. Apgairestavome, kad tas žemės lopinėlis įmirkęs kovoju krauju, nepažymėtas jokiu atminimo ženklu.

Žemaičių partizanų apygardą sudarė trys rinktinės: Alkos, Kardo ir Šatrijos. Šatrijos rinktinė buvo didžiausia, ne tik teritorija, bet ir parti-zanų skaičiumi. Jos teritori-ja sudarė: Gargždų, Rietavo, Plungės, Varnių, Telšių vals-chiai. Ateinantys 2013 metai – atminimo metai. Prieš 60 me-tų nelygioje kovoje buvo su-naikinta paskutinė, ilgiausiai partizaniniame kare išsilai-kiusi, Žemaičių apygarda. Žuvo penkerius su puse me-tų apygardai vadovavęs vadas Vladas Montvydas. Jo parti-zaninė kova prieš raudonajį okupantą pradėta 1944 me-tais organizuojant Lietuvos laisvės armijos karių būrius. Žuvo štabo nariai, nutruko pogrindžio spaudos leidi-mas. Likę pavieniai parti-zanai, supami didžiulės oku-pacinių valdžios struktūrų veikti nebegalėjo. Lietuvoje baigėsi aktyvus partizaninis karas. Tačiau Laisvės kovo-tojų pasiryžimas matyti lais-vą Tévynę išsipildė. 2013 metais minint partizaninio karo sunaikinimą, pager-biant Lietuviai tautos pasi-priešinimo dalyvius, pla-nuojama keliauti ir susipažinti su partizaninio gyvenimo istorija likusioje Šatrijos rinktinės dalyje.

Žygio dalyviai nuoširdžiai dėkojo Žemaičių apygardos vado Vlado Montvydo-Žemaičio dukrai Irenai, už pasi-priešinimo istorijos puosel-ejimą. LPKTS Šilalės filialo pirmininkė Teresei Rubšytė-Ūksienei, už atkaklumą ir užsibrėžto tikslo siekimą.

**Loreta KALNIKAITĖ,
Irena MONTVYDAITĖ-
GIEDRAITIENĖ**

Pradėti 1949 metų partizanų vadų suvažiavimo vietas tyrinėjimai

(atkelta iš 1 psl.)

1952 metų spalio 17-ąją bunkeris Balandiškio viensė-dyje buvo išaiškintas, sodybos šeimininkas kartu su duk-terimi Genute ištremtas į Si-birą, bet po kelių metų abu sėkmingai grįžo namo. Nuo 1994 metų, kai mirė šeimos nesukūrusi Genutė, sodyba buvo apleista, igriuva stogas.

Kartu su archeologais Balandiškyje dirba architektūros tyrinėtojai, paveldosau-gos specialistai, kruopščiai renkami liudijimai, faktai ir prisiminimai apie Sajū ūkių.

Trimačiu skeneriu nuskenuo-tas Sajū ūkių gyvenamasis namas tapo vienu iš nedaugelio Lie-

tuvo paminklų, kuriems do-kumentuoti pasitelktos nau-jausios informacinės technolo-gijos ir metodai.

Balandiškio ekspediciją, suburtą Lietuvos Laisvės ko-vos įamžintojų sajūdžio, Vil-niaus dailiųjų amatų asociaci-jos, Šiaulių universiteto ir Šiaulių „Aukuro“ klubo, re-mia Kultūros rémimo fondas, Kultūros paveldo depar-tamentas, Europos Parlamento narys Algirdas Saudargas ir privatūs rémėjai. Prie sek-mingo tyrinėtojų darbo pris-ideda Radviliškio rajono savi-valdybės administracija ir Pa-sušvio pagrindinė mokykla.

„Tremtinio“, „Delfi.lt“ inf.

Dėl knygos „Laiko atodangos“ antros dalies

(atkelta iš 1 psl.)

5. Pritvirtintos memoriali-nės lentos.

6. Atstatyti bunkerai.

7. Perlaidototi partizanų pa-laikai.

8. Ekspedicijos į Sibirą.

9. Tremties ir rezistencijos muzejų veikla.

10. Žygiai „Partizanų takais“.

11. Surengtos konferencijos.

12. Surengtos parodos.

13. Organizuotos ekskursijos.

14. Bendradarbiavimas su mokyklomis.

15. Švenčių ir atmintinų die-nų minėjimai.

16. Chorų veikla.

17. Išleistos knygos.

18. LPKTS filialo narių skai-čius.

19. TS-LKD PKTF skyriaus narių skaičius.

20. LPKTS filialo narių, išrink-tų į miesto tarybą, skaičius.

21. LPKTS filialo vadovai, fi-lialo valdybos bei tarybos na-riai; filialo nariai, išrinkti į

LPKTS valdybą bei tarybą. 22. Apdovanojimus (valsty-binius ar LPKTS) turintys filialo nariai.

Prašome pateikti nuo-traukų: pastatytų paminklų, švenčių bei renginių dalyvių, chorų, filialų valdybų ir tary-bų narių.

Knygai siūlomas skyrelis „Mano idomiausia nuotrauka iš gyvenimo Sibire“ su išsa-miu paaškinamuoju tekstu, nurodant savininką ir įdedant dabartinę jo nuotrauką. Taip pat – aplankytų buvusių tremties vietų nuotraukos, palygi-nimui su tremties metų nuo-traukomis.

Užpildytas anketas ir nuo-traukas siūskite LPKTS valdy-bos pirmininko pavaduotojai Jūratei Marcinkevičienei arba „Tremtinio“ redakcijai adresu: Laisvės al. 39, LT-44309 Kau-nas. Medžiagos knygos „Laiko atodangos“ antrai daliai lauk-sime iki rugėjo 30 dienos.

Išleistos Maironio metams skirtos knygos

2012-ieji paskelbtai Maironi-o metais. Šia proga Lietuvos rašytojų sajungos leidykla išlei-do dvi knygas – Maironio lyri-kos knygą „Graži tu mano“ ir Aldonos Ruseckaitės biografi-ją romaną apie Maironį. „Se-šėlis JMM. Maironio gyvenimo meniniai biografiniai etiudai“.

Į knygą „Graži tu mano“ at-rinkti tie kuriiniai, kuriuos skai-tytojai vrienareikšmiškai tapati-na su Maironiu – tai paskiau-sioji „Pavasario balsų“ versija ir žymioji poema „Jaunoji Lie-tuva“. Aldonas Ruseckaitės biografiniame romane „Se-šėlis JMM. Maironio gyvenimo me-

niniai biografiniai etiudai“ vaiz-duojamas paskutinis poeto gy-venimo dešimtmetis. Veiksmo gijos iš jo nusitęsia ir į ankstes-nį laiką. Autorė, pasiremdama dokumentais, atskleidžia Mai-ronio, kaip žmogaus, kaip me-nininko, kaip dvasininko, bū-ties dramą, kai jau pasiekės šlo-ve, oficialiai vadinamas tauto-dainumi, pranašu, jis patiria vienatvę, nuolatinę kūrybos kritiką, nuoskaudas iš savojo luomo ir valstybinės valdžios. Tačiau poeto tikėjimas gyveni-mu stiprus ir jis iki pat mirties neapleidžia savo pareigų.

„Tremtinio“ inf.

Įvykiai, komentarai

Kas geriau – nepanaudotos lėšos ar krašto apsaugai reikalingi sraigtasparniai?

Neseniai žiniasklaidoje pasirodė pranešimai apie neva ašturius Krašto apsaugos ministrės R. Juknevičienės ir Vidaus reikalų ministro A. Meliano ginčus, kokiai institucijai turi būti pavaldži paieškos ir gelbėjimo tarnyba, didelio visuomenės démesio nesulaukė, taigi išpūsti skandalą apie pasibaisėtinus nesutarimus Vyriausybėje nepavyko. Lietuvos kariės oro pajėgos, vykdžiusios žmonių paiešką ir gelbėjimą valstybės teritorijoje ir ekonominėje zonoje Baltijos jūroje, ir toliau atlikis šią misiją. Tačiau atėjo metas atnaujinti techniką – šiuo metu Karinės oro pajėgos eksploratouoja šešis sraigtasparnius MI-8, kurių naudoti nebebus galima po 2016 ir 2017 metų. Lietuva yra įsipareigojusi vykdyti Tarptautinės civilinės aviacijos asociacijos 1944 metų Konvencijos nuostatas – Lietuvos kontroluojama oro erdvė skrendančių ir nelaimę patyrusių orlaivių įgulų ir keleivių paiešką ir gelbėjimą. Be to, viena iš pagrindinių NATO šalių Oro policijos misi-

jos dislokavimo Lietuvoje sąlygų buvo paieškos ir gelbėjimo pajėgumų užtikrinimas. Oro policijos funkcijas vydančių naikintuvų įgulų gelbėjimui nelaimės atveju.

Taigi dėl būtinybės atnaujinti techniką abejonių, rodos, nekilo niekam, nepasigirdo jokių tvirtinimų, atseitie sraigtasparniai dar gali skraidyti „kad ir šimtą metų“. Bet vos tik žiniasklaidoje pasirodė Vyriausybės vadovo A. Kubiliaus pranešimas apie tai, kad Vyriausybė pritarė sprendimui paieškos ir gelbėjimo sraigtasparnius pirkti iš daugiabučių gyvenamujų namų renovacijai skirtų lėšų, kilio triukšmas. Keičiausia, kad nepatenkinti tokiu Vyriausybės nutarimu pasirodė esą netgi i valdančiąją daugumą įeinančios Liberalų sąjūdžio partijos vadai, iš pradžių palaike tokį sprendimą. Na, kad nepritarė G. Kirkilas, V. Mazuronis ar politinis daugiaiveidis V. Žiemelis, savaimė supranta, juk opozicijai ir šventi konservatorių darbai nepatiktų, o čia toks dviprasmiškumas – namų renovacijai

skirtas lėšas panaudoti malūnsparniams pirkti! Kaip gi nepasinaudoti tokia proga pakelti savo reitingus ar bent atkreipti démesi prieš rinkimus? Tačiau visose šiu veikėjų kalbose trūksta vieno dalyko, kuris yra neginčytina tiesa: dalij ES paramos lėšų valstybėms leidžiama perskirstyti. Tai Vyriausybė ir padarė, antraip nepanaudotas ES lėšas tektų grąžinti. Opozicijos lyderiai galėtų pripažinti ir tai, kad Lietuvos kariuomenei skiriama per mažai lėšų, apie ką, beje, kalbėjo ir darbą Lietuvoje baigianti Jungtinį Amerikos Valstijų ambasadore Anne Elizabeth Derse. Kol kas neaišku, kuo baigsis šitas nesąžiningas politikavimas, bet jau pasirodė nuomonė, kad „galbūt reikėjo paieškoti kitų lėšų šaltinių“, kad „išigysimi sraigtasparniai netiks karinėms operacijoms“ ir taip toliau. Tokios kalbos jau reiškia pripažinimą, kad Vyriausybė priėmė teisingą sprendimą, o ginčijamas tik dėl detalių. Ir dėl politinių dividendų būsimuose Seimo rinkimuose.

Gintaras MARKEVIČIUS

Kodėl nuseko Nemunas?

Didžiausia ką tik pasibaigusios vasaros keistenybė, nuo liepos vidurio buvusi panemunės gyventojų kasdieninių pokalbių tema, buvo netikėtas Nemuno nusekimasis, pirmiausia pastebėtas Druskininkuose. Kaip pasakoja druskininkiečiai, vietomis atrodė, jog Nemuną įmanoma perbristi. Nenuostabu, kad netrukus sutriko pramoginė ir krovinių laivyba. Netgi Kauno marių vanduo taip nusekės paskutinį kartą buvo Kruonio hidroakumuliacinės elektrinės statybos metu. Aplinkosaugininkai, išvydė realią grėsmę visai Nemuno ekosistemai, émė įtarti, kad upės vanduo senka dėl baltarusių kaltės, tiksliau dėl Gardine statomos hidroelektrinės.

Aplinkos ministerija rugpjūčio 1 dieną raštu kreipėsi į Baltarusijos Respublikos Gamtos išteklių ir aplinkos apsaugos ministeriją, prašydama, kad ji pateiktu informaciją, dėl kokių priežascių žemėja vandens lygis Nemune Lietuvos teritorijoje, taip pat, kad skubiai imtusi visų įmanomų priemonių Nemuno upės vandenengumui padinti, kad upės debitas nenukristų žemiau gamtosauginio debito. Šis raštą Baltarusijos Respublikai buvo perduotas diplomatiniu kanalais per Lietuvos Respublikos Užsienio reikalų ministeriją.

Rugpjūčio 27 dieną per Lietuvos ambasadą Minske buvo oficialiai gautas Baltarusijos Respublikos gamtinės išteklių ir aplinkos apsaugos ministerijos atsakymas į šį raštą. Baltarusijos atsakyme nurodoma, kad Nemuno lygio kritimui įtakos turėjo gamtinės sąlygos, tokios kaip mažesnis vidutinis kritulių kiekis šios vasaros sezono metu, sumažėjės nuo praėjusio rudens ir žemos susikausių gruntuvių vandenų kiekis ir kitos. Tuo pačiu pažymima, kad greta gamtinės sąlygų ženkliam Nemuno vandens lygio pažemėjimui įtakos galėjo turėti ir bet kokia ūkinė veikla, susijusi su vandens paėmimu iš paviršinių ir/ar požeminių vandenų. Baltarusijos Gamtinės išteklių ir aplinkos ministerija taip pat informavo, kad šiuo metu atlieka detalų analizę ir įvertinimą visų neigiamų faktorių, galėjusių turėti įtakos Nemuno vandens lygio kritimui, siekdama parengti praktines priemones, padėsiančias išvengti tokių neigiamų reiskinių atsiradimo ateityje.

Apie tolimesnius priimtus sprendimus Baltarusija žada informuoti ir Lietuvą.

Kaip matome iš Aplinkos ministerijos pateiktos informacijos, Baltarusija nepasakė nieko apie Gardino hidroelektrinę (tiesa, tuo metu, kai Lietuvą pasiekė kaimyninės

šalies atsakymas, Nemuno lygis jau buvo pakilęs ir grėsmė ekosistemai išnyko). Bet panaršius po baltarusių internetinė žiniasklaidą galima rasti aiškų atsakymą: štai „Vakarinis Gardinas“ („Večernij Grodno“) rugpjūčio 9 dieną raše, jog „Gardino hidroelektrinės vandens saugyklos pripildyta per pusantros savaitės“. Sios elektrinės direktorius Valerijus Zelenka teigė, kad per 10–15 dienų vandens talpykla bus pripildyta iki reikiamos ribos, o tada Nemunas palaipsniui atgaus iprastą vandens debitą ties Gardinu ir toliau pasrovivui. O kol kas, pasak jo, 40 procentų upės vandens sulai-koma rezervuare, likusi 60 procentų dalis praleidžiama tekėti žemyn. Pripildžius vandens saugykla Nemunas tekės kaip tekėjęs.

Štai ir visa paslaptis, tačiau viena mintis ramybės neduoda – bėgai turėti tokį kaimyną, kuris nežinia ką gali iškrести.

**Parengta pagal Aplinkos ministerijos informaciją
Nuotraukoje:
Nusekes Kauno marių vanduo rugpjūčio pradžioje**

Keista Rugsėjo pirmoji

Tai nepakartojama diena kiekvieno vaiko gyvenime: pirmą kartą peržengdamas mokyklos slenkstįjis ima nuosekliai žengti į suaugusiųjų pasaulį. Tiesa, dar turės praeiti bent 12 pažinimo ir tobulėjimo metų, kol tas pasaulis jaunaji žmogų pripažins visatėsiu nariu, bet pirmiesiems Rugsėjo 1-osios žingsneliiams kitokios alternatyvos néra ir negali būti.

Rugsėjo 1-oji Lietuvoje iškilmingai pradėta šventi sovietmečiu, kaip, beje, ir kitose Sovietų sąjungos šalyse. Si tradicija išliko daugelyje buvusių sovietinių respublikų. Istorinės šios dienos ištakos – Bizantija, kurioje rugpjūčio 1 diena buvo laikoma ir Naujųjų metų pradžia. Manyta, kad būtent šią dieną Dievas pradėjo kurti pasauly. Pradėti mokslo metus rugpjūčio 1-ają buvo palanku ir todėl, kad tokiu metu baigiasi visi lauko darbai, kuriuos nudirbtu suaugusiesiems padėdavo ir vaikai. Kitose šalyse mokslo metų pradžiai neskiriamas tiek daug démesio. Pavyzdžiu, Suomijoje mokslo metai prasideda pirmoje rugpjūčio pusėje, Ispanijoje ar Prancūzijoje vaikai į mokyklą pradeda eiti apytikriai rugpjūčio-spalio mėnesiais, JAV mokslo metai prasideda pirmajį rugpjūčio antradienį, o Austrijoje – pirmą arba antrą rugpjūčio pirmadienį.

Taigi Lietuvoje mokslo metų pradžios tradicijanėralabai sena, tačiau reikšminga – juk tai mokytojų ir moksleivių pagerbimo šventė. Kas atsitiko šiai metais, kad ši nepaprasta šventė, kuri skelbiama Lietuvos Respublikos atmininė dienė įstatyme, tapo politinių spekuliacijų objektu: ar čia kalti artėjantys rinkimai, ar nelemtas sutapimas – mat rugpjūčio 1-oji buvo šeštadienis, tai yra nedarbo diena, o už darbą poilsio dienomis mūsų įstatymai reikalauja atitinkamo atlygio.

Ko gero, visa sumaištis prasidėjo Valstybinei darbo inspekcijai rugpjūčio 13 dieną išplatinus pranešimą, kuriuo priminė, kad „jei mokyklos mokslo metų pradžios šventę rengtų rugpjūčio 1-ają, šeštadienį, tą dieną dirbsiantiems mokytojams turėtų būti

apmokama kaip už darbą poilsio dieną. Darbuotojo pageidavimui, ši diena taip pat gali būti kompensuojama suteikiant jam kitą poilsio dieną arba tą dieną pridedant prie kasmetinių atostogų...“ Tokį pranešimą Valstybinė darbo inspekcija išplatino sužinojusi, kad Švietimo ir mokslo ministerija mokyklų bendruomenės šiemet suteikė teisę pačioms pasirinkti, kada renkti mokslo metų pradžios šventę. Remiantis žiniasklaidos pranešimais, 28 savivaldybės rekomendavo Rugsėjo 1-ają šventi tą pačią dieną, 27 savivaldybės – rugsėjo 3 dieną, tačiau ne visos mokyklos pačiems šių rekomendacijų ir pasirinko savo nuožiūra. Net neverta abejoti, kad pasirinkimo motyvas tikrai nebuvo pinigai. Galų gale ar kalčiaus čia pinigai? Nepaisant sunukumų, užgriuvusių šiandienos Lietuvos mokyklas, dauguma mokytojų neprarado savigarbos jausmo. Kaip sakė dauguma kalbintų mokytojų, jiems tai nėra piniginis klausimas – juk Rugsėjo 1-oji yra didžiausia jų ir mokinių šventė, tad būtų nepadoru reikalauti atlygio už tai, kad atėjai į šventę.

Tačiau tokios dėkingos progos pasireikštį nepraleido nei profesinės „švietimiečių“ sąjungos, nei valdančiosios daugumos oponentai, esamą koliziją pateikdami kaip blogo Švietimo ir mokslo ministerijos darbo pavyzdį (kuri, vis dėlto pripažinkime, galėjo nenusiplauti rankų, bet pasiūlyti konkretų sprendimą, pavyzdžiu, šventi Rugsėjo 1-ają iš tiesų tą dieną, o mokytojams už darbą šeštadienį kompenzuoti papildoma atostogų dieną). Na, kodėl švietimo darbuotojų profesinės sąjungoms nepatinka, galima suprasti pasižiūrėjus į jų vadovų politinę priklausomybę, o valdančiosios daugumos oponentų interesas dar aiškesnis – juk rinkimai čia pat. Todėl Rugsėjo 1-osios proga prisimintas netgi draudimas prekiauti alkoholiu, kuris, matote, labai žalingas ekonomikai. Kaip sakoma, nori muštis, rasi priekabių.

Gintaras MARKEVIČIUS

Tremtinių rašytinis palikimas Šiaulių universiteto bibliotekoje

Apie didžiausią sovietinės valdžios nusikaltimą – gyventojų genocidą – Lietuvoje viešai prabiltai dar Sąjūdžio laikais: imta kalbėta tomis temomis, kurios penkiasdešimt okupacijos metų buvo tabu. Šiandien mūsų valstybėje ižengusi jau į trečiąjį atkurtos Nepriklausomybės dešimtmetį. Iš užmaršties prikelti Lietuvos valstybės simboliai – herbas, vėliava ir himnas. Atgimstančioje ir besikeičiančioje valstybėje imta šnekėti apie represijas, nuo kurių nukentėjo tūkstančiai lietuvių: pagaliau viešai buvo atskleista žmonių kankinimo, žudymo, negailestingos tremties į Sibiro platybes tiesa. Turbūt iš visų vykdytų represijų žmonės labiausiai nukenčė nuo masinių trėmimų, kai ištisos šeimos buvo prieverta iškeldinamos iš gimtujų vietų ir tremiamos į tolimiausius Sovietų sąjungos regionus. Skaičiuojama, jog kas trečias suaugęs lietuvis tapo vykdyto genocido auka. Žinios apie pirmuosius trėmimus spaudoje pasirodė dar 1941 metais, kol Lietuvą buvo okupavusi hitlerinė Vokietija, tačiau karo pabaigoje mūsų valstybė vėl pateko į Sovietų imperijos gniaužtus ir vietinė spauda buvo nutildyta. Tik išeivai Vakaruose galėjo rašyti ir kalbėti apie vykdomus trėmimus: buvo bandyta nustatyti ir paskelbti trėmimų datas, apimtis, pasirodė išvežtinių sąrašai, kurie buvo netikslūs, nes archyvų dokumentai buvo išlapinti ir neprieinami. Lietuvoje tik 1988 metais, prasidėjus Atgimimui, buvę tremtiniai galėjo viešai prabilti apie praeitį. Jie ėmė burtis į brolijas, klubus, bendrijas. 1990 metais įkurta Lietuvos politinių kalinių ir tremtinų sąjunga, nuo 2004 metų tapusi visuomenine organizacija. Likimo broliai ir seserys vienijosi į grupes pagal tremties vietą – Krasnojarsko, Irkutsko, Laptevų jūros, Vorkutos bei kitų vietovių. Lietuvos miestuose ir miesteliuose atsirado paminklų stalininių represijų aukoms atminti, atminimo lentų ant pastatų, iš tremties vietų buvo parvežta daug tremtinų palaikų ir palaidota giminė krašte. Spaudoje pasirodė daug straipsnių tremties tema, rodomi dokumentiniai filmai, pradėtos leisti knygos, muziejuose atsirado ekspozicijos genocido ir rezistencijos tema. Nuo 1997 metų liepos 3 dienos Gedulo ir vilties dienai – birželio 14-ajai – suteiktas atmintinos dienos statusas (Gedulo ir vilties dienos pavadinimą šiai dienai suteikė dar

Lietuvos TSR Aukščiausios Tarybos Prezidiumas 1989 metų birželio 9 dienos įsaku). Lietuva išgirdo tremtinų eiles bei dainas: kūrėsi tremtinų chorai, ansambliai, kiti meno kolektyvai, pradėti rengti literatūros vakarai, dainų šventės. Ariogaloje (Raseinių rajone) rengiami kasmetiniai tremtinų, politinių kalinių ir Laisvės kovų dalyvių saskrydžiai. Nuo 1989

saugojimu, jų sklaida rūpinasi visas būrys žmonių. Šiauliouose gerai žinomas buvęs tremtinys, inžinierius kibernetikas, Lietuvos politinių kalinių ir tremtinų bendrijos narys, penkių knygų serijos „Sibiro Alma Mater“ sudarytojas Romualdas Baltutis. Šis entuziastas prieš porą metų pasiūlė Šiaulių universiteto bibliotekoje surengti mokslišnį tremtinų konferenciją.

metų tremties ir kalinimo vietas lanko bendrijos „Tremtis“ nariai. Nuo 2006 metų – „Misijs Sibiras“ dalyviai, jau aplankę lietuvių kapines Irkutsko, Krasnojarsko, Komijos, Tomsko, Buriatijos, Sverdlovsko srityse, Kazachstane, Tadžikistane, Chakasijoje.

Atgimimo pradžioje buvo atvertas labai skaudus mūsų istorijos puslapis, todėl dabar svarbu išsaugoti istorinę taučios atmintį apie okupacijos metais vykdytus masinius trėmimus bei kitas represijas ir nuolat vykusias pasipriešinimo kovas ar judėjimus. Laikas yra įrodės, jog didžiausią istorinę išliekamąją vertę turėti rašytinis palikimas: knyga ar kitas spaudsintas dokumentas yra lengviausiai prieinamas kiekvienam, o rašte užfiksuoja žodžiai gyvena ilgiausiai. Gal ir tremties literatūrai visagalis laikas neleis pradinti nežinijoje. Ne vienas literatūros tyrinėtojas yra teigęs, jog lietuvių tauta turi, ką gero, pačią turtingiausią ir gausiausią tremtinų kūrybą Europoje (gal ir pasaulyje?). Iš tremties parvežti poezijos posmai, memuarai, įvairūs dokumentai, nuotraukos, gyvujų liudijimai didžiai dalimi jau sugulė į grožines bei dokumentines knygas, straipsnius, moksliinius darbus, tačiau ne vienas leidinys vis dar papildo knygyną ar bibliotekų lentynas. Sis istorinis palikimas išsibarstęs po visą Lietuvą, spaudiniai pasiekė užsienio valstybes – turbūt nerasisime nė vieno lietuviu, negirdėjusio apie trėmimų baismus.

Tremties dokumentų iš-

darytivera, beveik visi atneštus spaudinius padovanojo. Knygų kolekcija pildėsi dar keletą savaičių po konferencijos. Į bibliotekos fondus pateko 48 naujos knygos, DVD bei CD įrašai.

Pirmosios sekmingai įvykusios ir dalyvių gausa pasižymėjusios konferencijos pabaigoje jos sumanytojas ir vedėjas prabilo apie šios idėjos testinumą – buvo paskelbtą kitų metų konferencijos tema. Visus metus buvo ruošiamai ir derinami pranešimai, vėl raginama dovanoti bibliotekai knygas tremties tematika. 2011 metų spalio 1 dieną Šiaulių universiteto bibliotekoje įvyko antroji jau peraugusi į mokslišnę praktinę konferenciją „Sibiro Alma Mater. Tremtinų takais“. 140 vietų konferencijų salė buvo pilna: netrūko nei dalyvių, nei svečių. Pranešimus skaitė istorikai, muziejininkai, archeologas, architektas, mokytojai, dėstytojai, bibliotekininkės. Vėl buvo parengta dovanotų knygų paroda. Visiems dalyvavusiems dar kartą buvo pristatyti pirmosios konferencijos metu bibliotekai dovanotos knygos bei naujosios – atvežtos į antrąją konferenciją. Po šios konferencijos tremtinų fondą papildė 28 knygos, trys kompaktinės plokštelės, lankstukai, informacinių leidinių, atvirukai.

Dauguma šių leidinių yra su autorių, jų artimųjų ar kitų dovanotojų dedikacijomis ir autografais, todėl jie saugomi Retų spaudinių skyriuje, kiti leidiniai perduoti skaitykloms, saugykli ar mediatekai. Visi leidiniai skaitytojams yra laisvai prieinami.

Konferencijose skaityti pranešimai bei papildomi straipsniai pratęsė iki tol triologija vadinto leidinio „Sibiro Alma Mater“ serija: 4-oji knyga – „Sibiro Alma Mater. Ave, vita!“, 5-oji – „Sibiro Alma Mater. Post tenebras lux“. Šie didelės apimties (470 ir 504 puslapių) nuotraukomis ir piešiniais iliustruoti tomų visuomenei buvo pristatyti šių metų gegužės mėnesį.

Šiais metais jau tradiciškai pirmajį spalio šeštadienį (spalio 6 dieną) Šiaulių universiteto bibliotekoje vyks jau trečioji mokslišnė praktinė konferencija, kurios temą – „Sibiro Alma Mater. Lietuvių tremtiniai 1941–2011 metais“ sukurtos vertybės Rusijos valstybės naudai“ – pasiūlė pagrindinis jos sumanytojas ir organizatorius Romualdas Baltutis. Į konferenciją pakviesi buvę tremtiniai, istorikai, muziejininkai, Seimo nariai, bažnyčios astovai,

moksleiviai, studentai, pedagogai, bibliotekininkai – visi, kuriems nesvetima tremties tematika. Vėl bus tēsiama dovanojamą knygų tradicija: svarbu, kad įkurtas knygų fondas tremties tema gausėtu.

Reikia pripažinti, jog šiuo metu dėmesys tremties literatūrai yra sumažėjęs, nors informatyvių leidinių yra tikrų daug. Mokyklose tremties temai skirta labai mažai dėmesio, lietuvių literatūros programoje nėra nė vieno tremties literatūros privalo-mo kūrinio (tik Dalios Grinkevičiūtės atsiminimai „Lietuviai prie Laptevų jūros“ rekomenduojami 12 klasėje kaip pasirenkamasis kūriny). Daugiau dėmesio šisistorijos laikotarpis galėtų sulaukti ir studijų procese: tikrų netrūksta medžiagos kuriniams, bakalauro ar magistro darbams. Galima tik spėti, kad kartosis nerašyti gyvenimo dėsniai – tema taps aktuali po kelių dešimtmecių, kai nebėliks gyvų liudininkų, kai vertybų bus ieškoma tautos praeityje... Todėl šiandien yra svarbu surinkti ir išsaugoti tremties prisiminimus, Sibiro platybėse gimusių poeziją, dainas, išlikusias nuotraukas bei kitus dokumentus, kaip pačius tikriausius deportacijos traumų liudininkus.

Tikimės, jos Šiaulių universiteto bibliotekoje kaupiamas tremties literatūros fondas nepraras aktualumo, nes bibliotekos knygos yra prieinamos platesniams žmonių rautui, čia jos tampa ilgaamžiskesnės, rūpinamasi jų sklaida. Svarbu ir tai, kad kolekcija kaupama akademinėje aplinkoje: galbūt tai bus paskata naujoms studijoms, mokslo darbams istorikams, literatams, kalbininkams ar kitų sričių tyrinėtojams. Gal dar rasis tokius, kurie, nuvalę laiko dulkes, išspausdins savo ar artimųjų tremties prisiminimus, kūrybą. Žmonės, iškurių buvo atimta tėvynė, tikėjimas, kurie neteko artimųjų, net ir Sibiro kančiose išsaugojo lietuvišką žodį. Mūsų pareiga – rūpintis, kad gyvoji tautos istorija būtų perduota kitoms kartoms.

**Alina ŠALAVĘJIENĖ,
vyresnioji
bibliotekininkė**
Nuotrauka iš Šiaulių universiteto bibliotekos archyvo

Dėmesio!

Bibliotekai dovanojamos knygos priimamos nuo rugpjūčio 1 dienos Retų spaudinių skaitykloje. Knygas priima Alina Šalavėjenė 213 kabinate. Kontaktai: el. paštas alina.s@lib.su.lt, tel. (8 41) 595 702.

Oną Katlorianę priglaudė Ukmergės gydytojas

Didžiosios Kovos apygardos partizanų parke Kadrenų kaime, Ukmergės rajone, 2009 metais monsinjoro Alfonso Svarinsko pastangomis pastatytas paminklinis akmuo Lietuvos Motinoms, už Tėvynės Laisvę paaukoju sioms savo vaikus. Tai atminimo ženklas ir Onai Budni kaitei-Katlorianei (1891–1966) iš Aukštulių kaimo (dabar – Taujėnų seniūnija, Ukmergės rajonas), kuri su vyru Boleslovu, gimusiui 1890 metais, augino dešimt vaikų. Yra akmuo ir Katlionių šeimai. Penki jų žuvo pokario kovose, priklausė Vyčio apygardos Šarūno būriui: Nikodemas (1913–1944), Apolinaras-Mindaugas (1920–1947), Saturninas-Girgaudas (1923–1947), Valentinas-Montvila (1925–1948), Evertas-Vaidyla (1927–1950). Nikodemas jau buvo vedės ir augino tris vaikus. Lageriuose kalėjo ryšininkė Apoloni ja-Laisvė (1915–2003) ir partizanas Teodoras-Sidabras (1917–1994). Jis buvo sužeistas granata, slapstėsi, bet buvo atpažintas ir 1953 metais areštuotas, nuteistas. Boleslovas Katlarius už vaikų veiklą 1945 metais buvo suimtas ir įkalintas Ukmergės kalėjime, vėliau išvežtas į Sibiro lagerius. Genovaitė, gimusi 1930 metais, ir Apolonija tuo metu slapstėsi, dažniausiai atskirai, o Felicia-Salomėja, gimusi 1933 metais, ir Aldona, gimusi 1934 metais, – su Motina. Beje, Ona poka riui neteko ir dviejų brolių partizanų Budnikų...

Sako, Oną Katlorianę žmonės matydvę Ukmergės vienuolyno bažnyčioje keliais einančią aplink altorių... Čia, matyt, ją pastebėjo jos kraštietis gydytojas Kazys Mikalauskas nuo Vidugirio, Ukmergės apskritys, bei jo žmona panevėžietė Elzė, buvusi prof. Tado Ivanausko studentė, ir pakvietė prisiglausti. Tuo metu Mikalauskai augino sūnū Kaziuką, kuris dažnai gydėsi sanatorijose. Kartu gyveno ir Elzės sesers Kotrynos vaikai – Saulius ir Sigitas. Sigitas Narbutaitė-Lipovienė mena, kad Kazimierę Mikalauską jie vadino dėdužiu, te tą Elzę – tiute. Čia glaudėsi ir Elzė bei Kotryna išauginus iš Konstanciją Šlikaitę, vadinta tetulyte. Tad dideliame Mikalauskų name jau gyvė šešiese. Dar prisidėjo trys ar net keturios burnos, kai ten kurį laiką glaudėsi Ona Katlorianė su dukterimis.

Saulius ir Sigitas tėvelis buvo Lietuvos kariuomenės karininkas Balsys Narbutas, karo pabaigoje pasitraukęs į

Vakarus. Mokytoja Kotryna Narbutienė likusi Kaune viena buvo tardoma, sekama. Tad kartą ji ir paprašė Ukmergėje gyvenusių seserį Elzę Mikalauskienę priglausti vaikus. Jų didelį namą koridorius skyrė tarsi į dvi dalis. Vienoje buvo gydytojo kabinetas, kitoje gyveno tetulytė, buvo virtuvė, pagalbinės patalpos. Šalia jos ir apgyvendino besislapstančią Oną Katlorianę su dukrelėmis. Tai vyko apie 1948–1950 metus.

Saulius ir Sigitas su Mikalauskų šeima. Ukmergė, 1954 metai

Kapitonas Balys Narbutas – Lietuvos kariuomenės karininkas, patriotas. 1941 metų vasarą tapo 5-ojo bataliono 2-osios kuopos vadu (vadinamojo apsaugos bataliono). 1944 metais buvo pri verstas pasitraukti į Vakarus. Likusi viena Kaune „Aušros“ gimnazijos matematikos mokytoja Kotryna dirbo ir gyvено, buvo persekiojama, kviečiama į saugumą, tardoma. Vaikai likdavo vieni. Sigitai tebuvo treji metukai. Tad moteris ir ieškojo pagalbos pas seserį Elzę Ukmergėje. Deja, jau 1950 meteis moteris netikėtai mirė... Vyras atsidūrė Amerikoje.

Tuo metu savo namuose K. Mikalauskas vertėsi privačia gydytojo praktika, Ligoniai atvykdavę net nuo Šešuolių, Lyduokių, Pabaisko, Troškūnų, Deltuvos. Jie atveždavo kiaušinių, sviesto, sūrių, lašinių, mat Kazimieras už savo paslaugas pinigų neimdavo. Taigi maisto užteko visiems. Sako, tiems, kuriems nereikėjo vaistų, o buvo sutrikė nervai, jis recepte užrašydavo: „Aqua cranus“ ar „Agua distillata“. Tai yra vanduo iš čiaupo ar destiliuotas. Vaisatininkas buvo perspėtas rimai rekomenduoti naudoti išrašytus „vaistus“, nurodymai, po kiek lašų ir kada juos vartoti. Tai dažnam ligoniui padėdavo.

Kazys Mikalauskas apie 1918 metus su tėvais grįžo iš Latvijos ir apsigyveno U-

mergėje. 1928 metais baigė Ukmergės gimnaziją ir įstojo į Kauno Vytauto Didžiojo universiteto Medicinos fakultetą. 1934 metais pradėjo dirbti Ukmergėje Pirmojo Lietuvos Didžiojo Kunigaikščio Gedimino pėstininkų pulko gydytoju. Po dvejų metų gavo Sveikatos departamento leidimą verstis medicinos praktika. 1939 metais buvo perkeltas dirbti į Antrajį pėstininkų pulką Kaune. Lietuvių atgavus Vilnių, gydytojas

nioji mano draugė, iš kurios gaudavau naudingų patarimų. Trumpam atvykdavo Genuė, bet ji man neįsiminė.

Mama Ona Katlorianė buvo graži moteris, kančios pažymėtu veidu. Keturi jos sūnūs jau buvo žuvę, vienas kažkur slapstėsi pasikeitęs pavardę, o jauniausias Everistas nuo aštuoniolikos taip pat buvo išėjęs į mišką. Kartą jis važiavo su arkliu, įsodinės mus, vaikus į vežimą, Kauno gatve. Po to jis vėl išejo į mišką, bet greitai žuvo. Toks buvo mano pats artimiausias pabendravimas su partizanu. Liko šiltas, kartu ir tragiskas jausmas. Labai gailėjomės mamos Katlorianės... Kartais sutemus pas tetulytę atėidavo barzdotas vyras Lingė. Abu trumpai pasikalbėdavo, ir jis išeidavo. Ant aukšto kurių laiką slapstėsi toks Česnulevičius. Ten buvo likę kai kurie partizanų daiktai. Į šiuos dalykus dėdužis nesikišo. Po daugelio metų sužinojome, kad jis gydė partizanus.

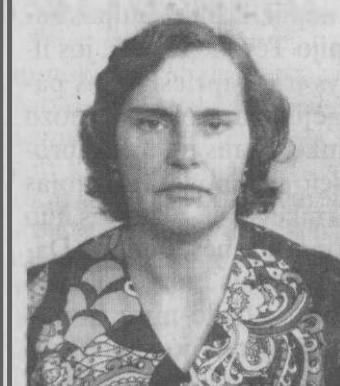
Prie Katlioryčių buvome pripratę, jos buvo lyg mūsų šeimos narės. Žinoma, artimiausiai bendraudavau su Aldute. Su ja aptardavau savo vaikiškas ir paaugliškas problemas. Nors buvo sunkus laikas, bet namuose tyrojo nebloga nuotaika: buvo įdomu bendrauti su įvairiais žmonėmis. Katliorytės gražiai dainuodavo... Taip manyje atsirado patriotiškumo jausmas, kuris padėjo susiorientuoti gyvenimiškose situacijose. Kai dabar pagalvoju, kiek teko Katlionių šeimai išgyventi: praradonamus, nuolat klajojo po svetimus žmones, vienas po kito žuvo broliai..."

1953 metais Ona Katlioniene su dukterimis grįžo į savo namus. Po kurio laiko su grįžo iš lagerių ir Boleslovas. Sūnūs jau buvo žuvę... Motina nenorėjo užuojaudėti dėl vaikų žūties, sakydama, kad tai ne mirtys, o prasmingos aukos už Tėvynės laisvę.

2003 metais gydytoja Sigitas Narbutaitė-Lipovienė išleido atsiminimą knygą „Gyvenimas Liepų alėjoje“, kuriuoje pasakojama apie garsų Lietuvos gydytoją K. Mikalauską, jo šeimą ir giminę. Monsinjoro Alfonso Svarinsko, prof. Onos Voverienės paskatinta Sigitas nori surinkti medžiagą ir parašyti knygą apie Katlionių šeimą. Pavysko surasti ir susitikti su Zarasų rajone gyvenančia Aldona Katlioryte, jos vaikaite vilniečių Virgilija Gregorauskienė bei Nikodemo Katloriaus vaikaičiu Robertu.

Stanislovas ABROMAVIČIUS

Šeikiname

*Laikas gydo visokias žaizdas,
Laikas mūsų jau pakeitė
veidus,
Bet jaunystės brangiausias
dienas
Vis prisimenam už grotų
praleistas...*

Garbingo 75-ojo jubiliejaus proga nuoširdžiai sveikiname partizanų ryšininkę Zofiją STONYTĘ-JONIKIENĘ, gyvenančią Panevėžyje, Tauragės rajone.

Linkime stiprios sveikatos bei Dievo palaimos.

LPKTS Tauragės filialas

* * *
Buvusių Sibiro tremtinėnų, ilgametę LPKTS Alytaus filialo choro „Atminantis“ dainininkę, Revizijos komiteto narę **Birutę PETUŠKIENĘ** nuoširdžiai sveikiname jubiliejaus proga ir linkime visada išlikti energingai, nuoširdžiai, draugiškai.

*Kad laimužė nepabėgtų,
Džiaugsmų negailėtų,
Kad sveikata, gėris, meilė
Visada lydėtų.*

LPKTS Alytaus filialas

* * *
Garbingo jubiliejaus proga nuoširdžiai sveikiname buvusį Zimos tremtinį **Bronių ANDRIUŠKĄ**. Linkime geros sveikatos ir Dievo palaimos.

Buvusios tremtinės:
Aldona, Albina,
Bronė, Valerija

Dėmesio!

Apsilankykite Lietuvos politinių kalinių ir tremtinų sąjungos internetiniame tinklalapyje www.lpkts.lt.

Informaciją apie artimiausius renginius rasite skiltyje „Skelbimai“.

Skiltyje „LPKTS leidyba“ skelbiama informacija apie LPKTS išleistas knygas, žurnalus „Laisvės kovų archyvas“, nurodomas jų turinys ir kainos. Norinčiuosių išsigyti knygų prašome kreiptis į „Tremtinio“ redakciją telefonu (8 37) 323 204.

* * *
Knygos „Tremties vaikai“ aukotojus ir herojus kviečiame atsiimti knygas „Tremtinio“ redakcijoje.

Įsiliepsnojusi užpoliarėje, užgesusi Lietuvoje

Tragiškasis Lietuvai 1941-ųjų birželis lémé, kad dvi iki tol nepažįstamas šeimas suvienijo Tėvynės meilę, jos ilgesys ir pasipriešinimas parvergėjui. Tai mokytojų Juozo Grinkevičiaus ir Jono Abromaičio šeimos. Mokytojas J. Grinkevičius, atskirtas nuo žmonos Pranės, dukters Dalios ir sūnaus Juozo, jau 1942 metais iš bado mirė Sverdlovsko lageryje, jo žmona Pranė, praradusi sveikatą, 1949 metais pabėgo iš tremties ir po metų mirė Lietuvoje, duktė Dalia, kartą pabėgusi iš tremties drauge su motina, vėl buvo suimta, per kalėjimus grąžinta į tremtį, į Lietuvą grįžo 1956 metais. Mokytojo J. Abromaičio, mano Tėvelio, šeimai likimas buvo palankesnis. Išgyvenę tremtyje, sugrižome.

Kazys Saja yra parašęs: „Yra žmonių, primenančių atvirą ugnį, tamsoj liepsnojantį laužą, kuris taip traukia visus, netekus namų ir artimų... Tačiau dažniausiai būnam tarsi storasienės molinės krosnys, kurioms reikia begalės malką, kad kitas prisiglaudės galėtų pajusti šilumą. Dalė Grinkevičiutė buvo tarsi liepsnojantis lietuviškų smėlynų églis, kuris degdamas augo, daugelį šildė ir gydė savo uogomis, kol „savieji“, po tremties ir lagerių, gydytojai Dalei nepaliestė šaknų, kol neužtrypė kojom paskutinės liepsnelės.“

Šaltosios Šiaurės pašvaistės „prieglobstyje“ mačiau ir jaučiau devyneriais metais už mane vyresnės draugės Dalios įsiliepsnojančios širdies šilumą, ją mačiau, jaučiau, liudiju ją buvus ir šildžius ne vieną sužvarbusią širdį iki grįžome į Tėvynę ir čia, Lietuvoje, iki jos paskutinio atodūsio.

Atsidūrė užpoliarėje 1941 metais, išgyvenus bado žiemą, 1942-aisiais Trofimovsko išlikusius gyvuosius jungė į žvejų brigadas. Siuntė į Laptevų jūros negyvenamas salas žvejybai. Brigados buvo sudaramos iš moterų ir paauglių, tarp kurių buvo ir 16-metė Dalia. Brigados išplaukdavo didelėmis irkluojamomis valtimis (kungasais). Darbas buvo itin sunkus. Visą dieną reikėjo irkloti prieš Lenos srove, mesti iki 300 metrų ilgio tinklus, plaukti prie kranto ir traukti tinklus į jį. Stipri srovė žvejus iki kaklo įtraukdavo į ledinį Lenos vandenį. Darbo diena trukdavo 10–12 valandų. Šlapiai, sušalę grždavo į šaltas palapines, guldavo nepersirengę (nebuvo kuo). Rytą – vėl į žvejybą, taip dieja iš dienos. Prasidėjus poliarinei nakčiai, prasidėdavo žiemos žvejba. Išgabendavo į kitas negyvenamas salas, kur

reikėdavo statydintis jurtas. Jurtos lange – vietoje stiklo ledo gabalas, vietoje krosnies – metalinė „pusbačkė“, pasišvietimui – skudurinis dagtis, įmerktas į žuvų taukus. Žiemą tinklus metė poledu per daugelį ekečių, kurioms reikėjo iškirsti 1,5–2 metrų storio ledą. Toks gyvenimas tėsėsi iki 1947 metų. Jurtose gyveno po keletą šeimų. Greta mūsiškés buvo ir Dalios jurta, kurioje gyveno ji su mama ir broliu Juozu.

Giliai į atmintį įstrigo vaizdas vienoje iš Lenos baseino

Dalia Grinkevičiūtė

Bobrovskos saloje, kurioje buvo išvis tik dvi jurtos – Grinkevičių ir mūsų. Dalia ir dar dvi moterys, apsimuturiausios suplyšusiomis šimtasiūlėmis, išikinkiusios virvinėmis kilpomis, traukė roges. Jos sunkiai klampojo per gilių sniegą, ieškodamos malką – rastigalių ar šakų, vandens atneštų iš Lenos aukštupio. Kai nusisyp sodavo laimė ką rasti, reikėjo išskirsti iš ledo. Dalia, ieškodama kuro kitims sušildyti, tas roges traukė itin veržliai, traukė iš visų jėgų...

Prisiminus Dalios gyvenimo kelią, tas įstrigęs vaizdas vėl iškyla, nes ji taip elgesi visada, sąžiningai atiduodama visą save. Kitaip nemokėjo...

1947 metais per kančias atvykome į Jakutską. Iš čia Dalia su mama ryžosi bėgti į Lietuvą. Sumanymas pavyko, tačiau Lietuvos padange neilgai teko džiaugtis. Mama susirgo ir 1950 metais mirė. Dalia, iškasusi duobę savo namo rūsyje, slapčia ją palaidojo. Tais pačiais metais Dalią saugumietis susekė, suėmė ir kallino įvairiuose lageriuose. Po trejų metų etapu grąžino į Jakutską. Prisimenu ją tik ką gržusią ir atėjusią pas mus. Nors mano mamulė buvo daug vyresnė už Dalią, tačiau jos buvo labai artimos draugės. Dalia pasakojo garsiai apie patirtas kančias ir lagerius, o išėjusi į lauką jau šaukė – prasiveržė trejus

metus ištyleti žodžiai. Sakė: „Dabar aš galiu šaukti, mosikuoti rankomis, nes lageriuose turėjau tylėti, o rankas laikyti už nugaros“.

Dalia ryžtingai siekė mokslo. Baigusi vakarinę vidurinę mokyklą, norėjo studijuoti mediciną, tačiau Jakutske tokio instituto nebuvovo, o išvykti kitur neišleido. Pasiremdama SSRS konstitucija, ji rašė laiškus Berijai. Ir leidimą išvykti ne toliau Uralo gavo. Aukščiausiai pažymiai išlaikiusis stojamuosius egzaminus, 1954 metais tapo Omsko medicinos instituto studente. Jau podvejų metė mokslą tėsė Kauko medicinos institute, kurį baigė su pagyrimu.

Gavusi paskyrimą dirbtą gydytoja Šilalės rajono Laukuvos ligoninėje (vėliau jai va-

Dalios, Pranės ir Juozo Grinkevičių kapas Kaune

dovavo), su visa jaunatviška energija pasinėrė į darbą. Įsi-gijo motorolerį, neskaičiuodama darbo valandų, nepaisydama diena ar naktis, lankė ligonius miestelyje ir kaimuose. Prie ligoninės augos sodas. Tai jos rūpesčiu personalas būdavo organizuoamas obuoliams skinti, sandėliuoti, kad ligoniai gautų papildomą vaisių davinį. Sesėles, kurios laisvalaikiu megzdavo ar užsiiminėjo kitais darbais, Dalia primytinai raganino gilintis į savo specialybę, pati organizavo mokymus. Per Dalios laidotuves prie manęs priėjusi gydytoja Ada Striaukienė papasakojo, kad tik per Dalią ji tapo gydytoja. Pastebėjusi seselės darbštumą Dalia skatinė ją stoti į Medicinos institutą, veiksmingai padėjo pasiruošti, o per mandatinę komisiją, kandidatės nuostabai, instituto rektorius perskaitė įspūdingą gydytojos Dalios Grinkevičiūtės rekomendacinių laišką. A. Striaukienė buvo priimta.

Dalia mylėjo žmones, nebuvo užsisklendusi, domėjosi įvairiai gyvenimo reiškiniais, pagal galimybes dalyvavavo kultūriniuose renginiuose, domėjosi teatru ir literatūra, vykdavo į spektaklius Vilniuje, Panevėžyje, Rygoje ir Maskvoje. Palaikė ryšius su Maskvos disidentais: Andreju Sacharovu, Jeleną Bo-

ner, poetu Grigorijumi Korniu ir kitais. Kai 1972 metų gegužė susidegino Romas Kalanta, su didžiausiu užsidegimui dalyvavo mitinge, nors ir apstumdyta milicininkų, tačiau jautėsi laiminga, kad susirinko tiek daug žmonių, gražaus jaunimo, kovojančio už Lietuvos laisvę.

Išaugės daktarės Dalytės populiarumas Laukuvoje nėliko saugumiečių nepastebėtas. Tai paskatino Šilalės rajono saugumo viršininką B. Vaitkevičių imtis priemonių. Kai Daliai buvo pasiūlyta atsisakyti gydytojos praktikos ir keisti gyvenamąją vietą, ji atrėžė: „Aš vaikštau po Lietuvos, o ne partijos komiteto žemę, kuri, protėvių kraują sugėrusi, man susteikė teisę čia gyventi“.

Netrukus Dalia iš darbo buvo atleista, viešose vietose (parduotuvėse, autobusų stotyje) žmonės perspėti neiti pas gydytoją Grinkevičiūtę į namus, iš jos atimtas gydytojo spaudas. Ji nebegalėjo net recepto išrašyti, liko be jokių pajamų, o iki pensijos dar toli...

1982 metais Šilalės saugumietis Alšauskas D. Grinkevičiūtei surezgė bylą už veltėdžiavimą. Ji buvo priversta apleisti savo gyvenamąją patalpą. Jai grasinta: „Galbūt tu išeisi iš proto arba nusiužudysi. Gal iš nevilties žengsi kokį nusikalstamą žengsnį ir tuomet – į kalėjimą“. Dalia priglaudė Laukuvos gyventoja Aldona Šulskytė, pas kurią ji gyveno iki pat mirties. Kuo galėdami jai padėdavome ir mes.

Dalia lankydavo sergančią mano mamytę Kaune, išsaugojau jos atsiųstą velykinį sveikinimą: „Mano brangioji p. Malvina! Sveikinu Jus su Velykų šventėmis, su pavasariniu! Nuoširdžiai linkiu Jums sveikatos, daug dvasinių jėgų! Ilsėkitės! Atmeskit visus rūpesčius. Šypsokitės pavasario saulei. Norit to ar ne, o Jūs jau esate Lietuvos istorijoje. Ir niekas Jūsų iš jos neištrins. Saugokit savo sveikatą! Bučiuoju Jus Stipriai. Dalia. 1983.III.22“. Čia ji mini mano mamytę, jau esančią istorijoje, nes savo tremties užrašuose ji užrašė Malvinos Abromaitienės pasakojimą, kaip ji vežiojo mirusiuosius iš barakų į ledo kapinyną.

Jau sunkiai sirgdama Dalia 1987 metais atvažiavo į Vilnių pas J. Marcinkevičių. Ji labai tikėjosi, kad rašytojas priims jos tremties užrašus, tačiau taip neįvyko. O ji labai

norėjo užrašus perduoti į patikimas rankas. Kitas bandymas pavyko. Ją mielai priėmė Kazys Saja su žmona. Iš Dalios rankų gavę užrašus, juos daugino. Jie ir pavadinimą „Lietuviai prie Laptevų jūros“ sugalvojo.

1987-ųjų rudenį atvykusi į Kauną Dalia atrodė labai sunugusi, sunykusi. Buvo paguldyta į Kauno klinikas, vėliau perkelta į Onkologijos dispanserį. Lankiau ją beveik kiekvieną dieną, nes kitų lankytų tarsi ir nebuvavo, tik kelikart aplankė jos teta.

Kartą apsilankiusi radau ją spindinčią, laimingą. „Dabar galiu ir mirti,“ – pasakė. Pasirodo, tądien ją aplankė K. Saja su žmona ir pranešė, kad jos rankraščiai jau platinami. Ji džiaugėsi, buvo tikra, kad pasaulis sužinos apie žmonių kančias Sibiro ledynuose, tremtyje. Ji sakė: „Man lengva kvėpuoti nuo minties, kad aš, kiek leido mano jėgos, protas, sugebėjmai, pastačiau šiokį tokį paminklą Šiaurės aukoms. Pasaulis sužinojo apie tūkstančius bevardžių kankinių broliškuose lediniuose kapuose. To negalima nei sunaikinti, nei ištinti. Tai istorija. Tai paminklas ir mano tėvams“. Čia dera Dalios žodžiai ir anksčiau užrašyti apie tėvą: „1983.10.10. Šiandien mano tėvo mirties metinės. 826 dienas jis buvo budelių ir Uralo miškų akivaizdoje. Kur man šiandien padėti gėlių nors vieną gvazdiką? Kas lapkričio pirmą, Mirusiuų dieną, uždegs žvakę?“

Mirti Dalia dar tikrai nenorėjo. Kartą besikalbant net sušuko: „O mirti reikia viebai!“ Ir čia pamačiau tarp į ligoninę atsivežtų knygų F. Hanso „Žmogus miršta viebas“...

Dalios sveikata blogėjo, ji silpo. Iki pat mirties buvo sąmoninga, šviesaus proto. Iš Onkologijos dispanserio vėl buvo perkelta į Klinikas. Tie Klinikose, tiek Onkologijos dispanseryje visas medicinos personalas nuoširdžiai gydė, savo kolegei teikė visokeriopą pagalbą.

1987 metų gruodžio 25-ają, Kristaus Gimimo dieną, Dalia mirė. Aprengiau ją mano pačios laidotuvėms pasiūta žydro šilko suknele, kuri tikėjo prie jos vešlių šviesių plaukų. Laidojome šalia jos motinos Eiguliu kapienėse, palydėjo negausus giminu ir Trofimovsko tremtinį būrelis, nes žmones tėbepersekojo baimė.

Lina ABROMAITYTĖ-MALINAUSKIENĖ

Gyvenimas grėsmių sūkury

Juozas Pečelis, gimęs 1898 metais, 1918 metais išstojo į Lietuvos kariuomenę, tarnavo ryšininku pėstininkų pulke, dalyvavo kovose su bolševikais, lenkais, bermonininkais. Atitarnavęs grįžo namo į Gražiškių kaimą Vilkaviškio apskrityje. Būdamas kariuomenės savanoris gavo 70 hektarų žemę Skardupių–Žiogelių kaime netoli Gražiškių. Susituokė su Ona Ališauskaite. Pasistatė namus ir augino vaikus: Viktorą, Juozą, Pijų ir dukterį Efą.

Nacių okupacijos metais jis su sūnumi Viktoru dirbo lentpjūvėje. 1944 metais arėjo frontas. Kai vieną dieną apylinkėje pradėjo sproginėti patrankų sviediniai, neliko nieko kito, tik nešdintis. Pečelių namuose buvo apsigyvenę dar keturios šeimos. I vėžimus sukrovė tai, kas reikalingiausia, ir visi išvažiavo į Pavištį. Ten anksti rytė pasirodė sovietų kariuomenė. Visi grįžo namo, bet ten jau neberado nei gyvulių, nei javų.

Nieko neturint buvo labai sunku gyventi. Brolis Juozas išvažiavo į Kauną mokyti. Kai jaunuolai ėjo į mišką, Viktoras, draugų patartas, išstojo į stribus Gražiškiuose, kad galėtų palaikyti ryšį su partizanais. Stribams vadovavo NKVD leitenantas A. Ambrulevičius, kuris taip pat palaikė ryšį su partizanais. Tarp stribų buvo dar keletas patikimų žmonių. Su partiza-

nais bendradarbiaujančiu stribus išdavė Liubiškių giri-ninkijos buhalteris A., buvęs partizanų ryšininkas. Išduotieji spėjo pasitraukti į mišką pas partizanus. Tik vienas, laiku nesužinojęs apie išdavystę, buvo suimtas. Partizanauti išėjo ir NKVD leitenantas A. Ambrulevičius.

Kai brolis Viktoras išėjo į mišką, prasidėjo tardymai, klausinėjimai, kur jis dingo. Tėtį ne kartą tardė Gražiškiuose, išlaikydavo per naktis. Namuose darydavo kratą, ieškodavo Viktoro ir ginklų. Enkavēdistai naktimi išskurdavo pasalose prie namų ir rytais ateidavo tikrinti, ar néra partizanų. Kaimynystėje gyveno stribas Zaikauskas. Jis pamatės kokį žmogų pas Pečelius, ateidavo pažiūrėti, kas jis tokis. Visgi partizanai retkarčiais užsukdavo parvalgyti ir pailsēti. Brolis Pijus eidavo į mišką, kur buvo iškasti bunkerai ir juose slepiami išairūs pranešimai.

Sužinojome, kad ketinama mus išvežti. Susitarė su pusbroliu Narbūda, palikę višą turtą, namus, gyvulius, pasiėmė tik maisto ir drabužių, išvažiavome į Sausininkų kaimą, vėliau – į Oželių kaimą netoli Šunskų bažnytkaimio. Reikėjo išsiregistravoti į Gražiškių valsčiaus. Tai buvo sunku, bet pavyko. Padėjo žmonės. Sūnus Juozas dirbo statybose. 1950 metais buvo paimtas į sovie-

tų kariuomenę.

Brolis Viktoras Pečelis, išėjės partizanauti 1947 metais, pasirinko slapyvardį Vairas. 1947 metų gruodžio 25 dieną pas Joną Janulevičių, gyvenusį Dailučių kaime (tarp Alvito ir Virbalio), užėjo keturi partizanai: Vairas, Aidas, Genys ir Varnas. Čia juos užklupo enkavēdistai. Viktoras Pečelis-Vairas žuvo. Taip pat žuvo Aidas (jo pavardė nežinoma), Genys ištrūko, žuvo vėliau. Varną paėmė gyvą...

Per 1947 metų Kalėdas buvo areštuota Byrulienė iš Sardokų kaimo (netoli Vilkaviškio). Netoli jų sodybos buvo nušautas Kęstučio rinktinės vadas Apynys. Ją drauge su Apynio kūnu vežė į Kybartus. Pakeliui sustojo Alvite, kur „pakrovė“ dar dviejų partizanų kūnus: Vairo ir Aido. Kūnus nuvežė į Kybartus. Kur juos padėjo – nežinia.

Buvęs NKVD leitenantas A. Ambrulevičius kovojo partizanų gretose. Kautynėse buvo sužeistas, paimtas gyvas. Lageriuose ir tremty išbuvo 25 metus. Apie savo išgyvenimus paraše knygą. Jau mirės. Vienas iš Gražiškių stribų partizanų – Astašauskas, irgi išbuvo Sibire 11 metų. Grįžęs apsigyveno Silsodžio kaime netoli Gražiškių.

Pagal Juozo PEČELIO prisiminimus parengė Aleksandras JAKUBONIS

Rugsėjo 17 d. (pirmadienį) 17.30 val. Alytaus miesto teatro fojė Seimo narės Auksutės Ramanauskaitės-Skokauskienės iniciatyva bus pristatyta dr. Jono Paršeliūno fotografijų paroda „200 metų lietuvių kovos už nepriklausomybę ženklai“.

Parodos atidarymo metu skambės Laisvės kovų dainos. Įejimas nemokamas. Malonai kviečiame dalyvauti.

Spalio 6 d. (šeštadienį) Šiaulių universiteto bibliotekoje (Vytauto g. 84) vyks trečioji tremtiniių mokslinė praktinė konferencija. Veiks knygų tremties tematika paroda. Knygas ir straipsnius autorai gali pristatyti jiems patogiu būdu (paštu, asmeniškai) į Šiaulių universitetą biblioteką nuo rugpjūčio 1 d. Knygas priims Alina Šalavėjienė.

ILSEKITES RAMYBEJE

Danutė Piščikaitė

1950–2012

Gimė Kurėnų k., Ukmergės aps. 1951 m. kartu su šeima, kurioje augo šešetas vaikų, buvo ištremta į Tomsko sr. Parybelio r. Tremtyje mirė dyvė sesuo Marytė. Plukdydamas sielius Obės upė nuskendo tėvas Stanislovas. Motina Stefanija liko viena su penkiais mažamečiais vaikais. 1958 m. šeima grįžo į Lietuvą. Danutė buvo aktyvi Klaipėdos PKTS narė.

Nuoširdžiai užjaučiame seseris ir brolius.

Klaipėdos PKTS

Genovaitė Marozaitė-Leimontienė

1929–2012

Gimė Ragainių k. Panevėžio r. Baigė Barklainių pradžios mokyklą, vėliau – Ramygalos gimnaziją. Svajojo studijuoti universitete geografiją. Kadangi buvo „bužės“ duktė, keliai į universitetą buvo uždarysti. Baigusi mokytojų kursus, dirbo Zarasų r. Kovališkés pradinės mokyklos mokytoja. 1949 m. su tėvais ir seserimis Stase ir Janina ištremta į Sibirą – Irkutsko sr., Tuluно r., Ikėjaus k. Dirbo išvairius miško ruošos darbus, vėliau – priėmėja – rūšiuotoja miško medienos sandėlyje. 1954 m. ištakėjo už tremtinio Prano Leimonto. Užaugino dukterį ir sūnų. 1960 m. grįžo į Lietuvą. Dirbo Pasvalio miškų ūkyje dispečere.

Palaidota Pasvalio kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame vyrą, dukterį, sūnų, seserį ir artimuosius.

Buvę ikėjaus tremtiniai

Bronislovas Grigonis

1926–2012

Gimė Miežiškių k., Panevėžio valsč. Sugrįžus sovietiniams okupantams buvo pašauktas į armiją. Pradėjo slapstytis. 1945 m. išstojo į partizanų, veikusią Raguvoje miškuose, gretas. Daug kartų teko dalyvauti kautynėse su stribais ir garnizonu kariais. 1947 m. buvo sunkiai sužeistas ir pateko į nelaisvę. Nuteistas 25 m., kalėjo Magadano lageriuose. 1953 m. paleistas iš lagerio grįžo į Panevėžį. Dirbo išvairose darbo vietėse. Vedé, užaugino sūnų ir dukterį. Jam suteiktas kario savanorio statusas. Aktyviai dalyvavo Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio veikloje. Apydovanotas penktuoju laipsnio Vyčio Kryžiaus ordinu, pirmojo laipsnio Partizanų žvaigžde, Lietuvos Neprisklausomybės medaliu.

Palaidotas Panevėžio Šilaičių kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame šeimą ir artimuosius.

Panevėžio laisvės bendražygiai

Petras Puidokas

1928–2012

Gimė Telšių aps. Tverų valsč. Son-gailų k. Mokėsi Tverų mokykloje. 1947 m. areštuotas už antisovietinę veiklą. Nuteistas 10 m. lagerio ir 5 m. tremties. Kalėjo Komijos Intos lageriuose. 1955 m. išleistas į tremtį Intoję. 1958 m. vedé politinę kalinę Vandą Varkalytę. Sulaukė duktės. Grįžęs į Lietuvą su šeima apsigyveno Kaune. Dirbo „Dailėje“ elektriku. Vėliau persikelė į Šiaulius. Nuo pat „Tremtinio“ klubo įkūrimo buvo aktyvus jo narys. Dainavo vyrų ansamblje „Vidurnaktį nežuvę“.

Nuoširdžiai užjaučiame šeimą ir artimuosius.

LPKTB Šiaulių skyrius

né (el. paštas alina.s@lib.su.lt, tel. (8 41) 595 702; mob. 8 650 30 972).

Konferencijos organizatorius ir knygų parodos kuratorius

lius – Romualdas Baltutis (Rasos 22–49, Šiauliai, tel. (8 41) 390 115, mob. 8 618 72 785, el. paštas cingusr@gmail.com.)

Skelbimas

Žygis Kęstučio apygardos partizanų takais

Rugsėjo 15 d. (šeštadienį) malonai kviečiame dalyvauti žygyje Kęstučio apygardos partizanų takais. Žygio pradžia 9 val. Bijotuose, Dionizo Poškos muziejuje, Šilaleje r. 10 val. šv. Mišios Girdiškės Švč. Mergelės Marijos Snieginiės bažnyčioje. Vėliau pagerbsime Lietuvos partizanus, kovojušius dėl Laisvės, Girdiškėje, Upynoje, Vytogaloje, Šilalėje. Numatomas maršruto ilgis – 30 kilometrai. Žygį užbaigsime Šilalėje, pasidalysime išpūdziais, pasivaišinsime kareiviška koše.

Organizatoriai: LPKTBS Šilalės filialo taryba, Šilalės rajono savivaldybė

Rugsėjo 16 d. (sekmadienį) LPKTBS Telšių skyrius kviečia dalyvauti pašventinant LGGRRTC užsakymu skulptoriaus J. Jagėlos sukurtą paminklą Telšių r. Nevarėnų sen. Nevarėnų bažnyčios šventoriuje 1989 m. perlaidotiems Žemaičių apygardos devyniems partizanams, žuvusiems 1951 m. gegužės 9 d. Balėnų miške prie Tirkšlių. 12 val. šv. Mišios, po pamaldų paminklo šventinimas. Vaišinsimės kareiviška koše.

Kviečiame aktyviai dalyvauti.

ISSN 2029-509X

Leidėjas LPKTBS

Tremtinys

LPKTBS puslapis internte: <http://www.lpkts.lt>

Įmonės kodas 3000 32645. Ats./sask. Nr.LT18 70440600 0425 8365, AB „SEB“ bankas.

Redaktorė

Jolita Navickienė

Redakcija:

Dalia Maciukevičienė,

Vesta Milerienė,

Rasa Duobaitė-Bumbulienė

Mūsų adresas: Laisvės al. 39,

LT-44309, Kaunas, tel. (8 37)

323 204, faksas (8 37) 323 214.

Indeksas 0117.

El. paštas:

tremtinys@zebra.lt

Projektą „Lietuvos Laisvės kovų, tremties ir tautos

netekcių atspindžiai“ remia

Spausdino spaustuvė UAB

„Rinkos aikštė“, Josvainių g. 41,

Kėdainiai

Offsetinė spauda 2 sp. lankai.

SPAUDOS, RADIOS IR

TELEVIZIJOS RĒMIMO

FONDAS

Kaina 1,75 Lt

Tiražas 2890. Užs. Nr.